

אדר תשס"ט
גיליון 6

עיינותין לצאריה

ניגונים

בצירוף דיסק ניגונים מיוחד
של עיינותין לצאריה

ראיון עם אהרון רזאל עמ' 6

כ"ה

מוזיקה היא אחד הזכרים החזקים בחיים. כולנו שומעים מוזיקה בשעות הפנאי, בנסיעות ובאירועים, ומכילים שירים ללא הרף. המוזיקה סוחפת ומזכרת אינו יותר מחיים, אכן אנחנו אוהבים אותה לא כך.

מעיינותך אצדירים המוגש לפניכם עוסק בנושא אהוב זה - "ניגונים". תמצאו בו כרצף הרבה מילים: על כוחם של ניגונים, איך לשיר אותם, ראיון נלא עם אהרון רצא ועוד סיפורים וקטעים חזקים. אבל מעבר אל המילים, יש הכעס גם בליאוס! אל העלון מחובר דיסק מזהים של ניגוני חב"ד. עשרה ניגונים נבחרים - מחישה ניגוני שמחה קצביים ומחישה ניגוני כיסוכים וזביקות - בביצוע הרכב 'כשיטא' והלחן אילן דאמרי ("המזרקות"). לאורך העלון הצורות כמה משבצות המלוות ומזכרות על חלק מהניגונים שבדיסק. תיהנו!

העלון והדיסק יוצאים בראש חודש אדר אלילוי נשמת שונת הקדושים שנרצחו בתאריך זה בשנה שעברה בישיבת מרכז הרב בירושלים. בעמוד הסוגר של העלון מוכיע שיר שכתב יונגב הירשפלד הי"ד.

כורים שמחו ניגונים טובים!
המערכת

נשמח לשמוע תאובות הצעות ורעיונות
למערכת "מעיינותך אצדירים"

ת.ר. 235 תקוע 90908

פקס: 1533-9604637

אי-מיל:

toratchabad@mehadrin.net

המערכת: מנחם איתן, משה שילת
עריכה: אהרונ ברנשטיין
עיצוב: סטודיו ולדמן
יוצא לאור על ידי: תורת חב"ד לבני הישיבות
הרכב 'פשיטא': 052-8707176 (נדב)

אם לא תקשיב איך תשמע?

מנחם איתן

כשלמדתי בתיכון, אמר לנו אחד המורים, שהוא ממש לא מבין אנשים ששומעים מוזיקה תוך כדי שהם עושים שיעורי בית. הוא טען שמוזיקה היא דבר מיוחד שצריך להאזין לו ולהתמקד בו, ולא להשתמש בה כסתם מנגינת רקע. במשך השנים, כשהייתי שומע מוזיקה תוך כדי שטיפת רצפה או עיסוק אחר, יצא לי להיזכר במה שהוא אמר ומצאתי הרבה צדק בדבריו. שמתי לב שאותה מנגינה ששמעתי תוך כדי עבודה נשמעת לי ממש אחרת כשאני יושב ורק מקשיב לה. המנגינה היא אותה מנגינה אבל הרושם וההשפעה שלה עלי שונים.

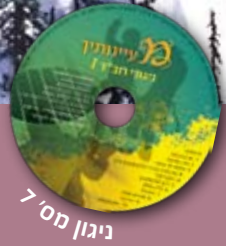
אדם ששומע מנגינה, דומה לתיבת תהודה של גיטרה או כינור. התפקיד של תיבת התהודה הוא להעצים ולהגביר את הצלילים שמתנגנים בתוכה. כך גם המנגינות שאנחנו שומעים מהדהדות בתוכנו, וחודרות אלינו לפי עומק ההקשבה שלנו. ניגון יכול להפוך אותי לאדם חדש, אבל אם לא אקשיב לו הוא יאבד.

לניגונים יש כוח עצום - לעורר, לחזק, לשמח, ואפילו לשבור, אבל הכוח הזה תלוי באופן שבו מנגנים את הניגון. יצא לי להשתתף באירועים, בהם התאכזבתי מהשירים. הבעיה לא הייתה בביצוע או בניגונים עצמם, אלא בצורה שבה שרו אותם. כל שתי דקות החליפו ניגון, לא הספקתי לקלוט ולהתחבר לניגון, והם כבר הספיקו לעבור לשיר הבא. אנשים רוצים לגוון ואולי גם מפחדים להשתעמם, אבל בדרך הזאת הם מפספסים את העוצמה הפנימית של הניגון. ניגון הוא דבר שצריך להיכנס אליו ולתת לו להיכנס לתוכנו. ניגון פשוט ששוהים בתוכו במשך עשר דקות, יכול להשפיע יותר משלושה ניגונים מיוחדים אך מתחלפים.

נביאים זכו לנבואה מתוך ניגון. הנביא היה מנגן ניגון ונכנס לתוכו. לאט לאט, היה אותו ניגון קדוש מרומם את הנביא וגורם לו לשכוח את הגוף עד שהיה שומע את קול הנבואה. "והיה כנגן המנגן, ותהי עליו יד ה'" (מלכים ב', ג' ט"ו). גם אנחנו, האנשים הפשוטים, יכולים להתרומם ולהשתנות בזכות ניגון. לא רק בסעודה שלישית או בתפילה, אלא אפילו סתם כך באמצע הרחוב, יכול ניגון יפה להפיח בנו רוח חדשה, אם רק נקשיב וניתן לו להתנגן בתוכנו. 🎶

ניגון הוא דבר שצריך להיכנס אליו ולתת לו להיכנס לתוכנו

ניגון שאמיל

ניגון מס' 7

לפני כמאתיים שנה חיו בהרי קווקאז שבטים פראיים למחצה, שהיו חופשיים כציפורי דור, מבלי שיחולו עליהם חוקי המלוכה ואף לא הגבלות בני תרבות. כשהצאר הרוסי רצה לכבוש גם הרי קווקאז אלו, על אף שהיו לו הרבה חיילים מצוידים היטב ואנשי השבטים היו מתי מספר, לא הצליח.

בערמומיות שכנע הצאר את אנשי השבטים כי הוא רוצה להשלים איתם ולהיטיב להם, ובשעה שחייליו לקחו מהם את כלי נשקם, תפשו החיילים הרוסים את מנהיגם שנקרא שאמיל – והגלוהו לארץ גזירה.

בהיותו בארץ גלותו, היה נזכר מדי פעם בפעם בהרים הגבוהים, שם היה חופשי מתכתיבי הממשלה ובית הסוהר ומשוחרר מכבלי התרבות, ותשוקה עזה היתה ממלאת אותו לשוב אל אותם מרחבים, בהם היה חופשי כנשר בשמים. מעומק ליבו פרץ ניגון זה, שתחילתו געגועים וסופו תקווה, שסוף כל סוף ישוב למקומו.

כשהודים שמעו ניגון זה, התאימו אותו לעבודת ה' ופירשוהו על ירידת הנשמה לעולם הזה אל תוך הגוף:

הנשמה במקורה קשורה אל הקב"ה, והיא חיה ב"הרים גבוהים" – במרחבים אין סופיים של קדושה ואלוקות. פיתו את הנשמה והורידו אותה אל תוך עולם מוגבל וגוף מגושם. כשהנשמה נזכרת בשורשה, היא מתעוררת בצימאון גדול. כך מתחיל הניגון – בערגה וגעגועים. אמנם, סופו של הניגון בתקווה, ש"לא ידח ממנו נידח" וסוף כל סוף הנשמה תגיע אל מחוז חפצה, ותתאחד עם הקב"ה מחדש, בדרגה נעלית עוד יותר מכפי שהייתה בתחילה.

(ע"פ שיחה של הרבי מליובאוויטש)

אבל למה בלי מילים?

אייל לוגסי

את הסיפור הבא שמעתי מהרב שבתי סלבטיצקי, שליח חב"ד בבלגיה: לפני מספר שנים, חי בקהילתי יהודי שהחל להתקרב לשמירת תורה ומצוות, אך למרבה הצער היה נשוי לגויה. פעמים רבות ניסיתי לדבר איתו ולשכנעו שיעזוב אותה, אך ללא הועיל. שיחות ארוכות ניהלתי איתו, אך המילים והמשפטים לא חדרו אל ליבו.

פעם אחת, לאחר שיחת שכנוע מייגעת שנכשלה כקודמותיה, ישבתי מולו, ומתוך כאב שרתי לעצמי ניגון פנימי ומרגש הידוע בשם "ניגון הרב מפולטבה". אותו יהודי הקשיב, מכונס בתוכו. לאחר שסיימתי לשיר, אמר לי בהתרגשות: "זהו! עם הניגון הזה 'שברת אותי', אני הולך עכשיו הביתה ועוזב את הגויה!"

ישבתי מולו, ומתוך כאב שרתי לעצמי ניגון פנימי ומרגש. אותו יהודי הקשיב, מכונס בתוכו...

יש השואלים מדוע לרוב רובם של ניגוני החסידים אין מילים, רק ניגון. במבט שטחי זה נשמע 'משעמם'; לכאורה, אילו היו 'משדכים' לניגונים האלה מילים, הם היו מקבלים תוכן ומשמעות עמוקים יותר.

הנקודה היא, שניגונים הם למעלה ממילים. העליות והירידות שבניגון מבטאים את תנועותיה של הנשמה. הניגון הוא קולמוס לנפש – הוא מבטא את הנפש, והוא חודר היישר אל פנימיותו של האדם, למקום שבו המילים אינן יכולות לגעת.

אותו יהודי בלגי, שמע שיחות רבות, שכנועים והוכחות, אך שום דבר לא הצליח 'לדגדג' אותו. דווקא הניגון, שלכאורה לא היה קשור לעניין, הוא זה ש'נגע בו' ונתן לו את הכוחות לפעול בכיוון הנכון. הניגון גילה בו את אשר חבוי בכל יהודי – אותו קשר פנימי, עמוק ובלתי ניתן לניתוק שיש בינינו ובין הקב"ה – ניגונה של הנשמה...

על מוזיקה עכשווית וניגונים עתיקים מנחם איתן משוחח עם **אהרן רזאל**

איך הגעת למוזיקה, ספר לנו קצת.

קודם כל יש לי את הזכות להגיד שאני לוי. התקווה שלי היא להיות משורר בלהקת הלויים וכל מה שאני עושה, זה אימונים לקראת השירה בבית המקדש. כך לפחות אני משכנע את עצמי שהמוזיקה שלי היא לשם שמים.

חוץ מזה, אנחנו באים ממשפחה מוזיקלית, זה היה משהו גדול במשפחה. לפני שהיינו דתיים, מוזיקה הייתה הדת שלנו. אמא שלי לימדה אותי בגיל חמש פסנתר, חליליות וכינור.

גדלת בירושלים?

כן. היינו משפחה חילונית בתוך שכונה ספרדית חמה. התחילו לדפוק על הדלת, סליחות, תפילה, אתה יודע, אצל ספרדים יש

יותר חום. כולם באים, כולם חלק מהקהילה, ככה התחלנו לחזור בתשובה.

אחר כך בכיתה ב', היינו באר"ב, שם אפילו חילוני נהפך ליהודי. כל מיני אדמו"רים חיזקו את המשפחה, ולאט לאט התחלנו לקיים מצוות. הייתי כיפה סרוגה לייט כזה, המוזיקה הייתה יותר חזקה אצלנו, מוזיקה קלאסית, ניגנתי בכינור, בצ'מבלו, והדת הייתה כמו משהו נוסף שמתחיל להתפתח. הייתי כיפה סרוגה, אבל הייתי כמו כל החברים שהלכו לתיכון חילוני. בצבא הייתי מוזיקאי מצטיין, נתנו לי להמשיך ללמוד, והייתי מופיע בפני חיילים מדי פעם.

אחרי הצבא, פתאום התחילה לצאת השפעה של 'חבוק' בעולם. פתאום היו חבר'ה

בשכונה שחזרו אל האור של החסידות. מאוד קסם לי שיש התלהבות יהודית שקשורה גם לניגונים וחסידות, זה מאוד דיבר אל הנפש שלי, והחלטתי לנסוע לצפת. בצפת נולדתי כמלחין ניגונים, זו הייתה קפיצה גדולה בחזרה בתשובה שלי.

מאז אני לא מרגיש שאני עובד במשהו, אני לא מרגיש שאני מוזיקאי בתור מקצוע, זה מין רצון פנימי שלי. בוא נגיד שצריך לעבוד

על זה, לחדש, לא להישחק, אבל באופן כללי יש מעיין בתוכי שנפתח.

אתה מנסה להעביר איזשהו מסר דרך המוזיקה? מה מקורות ההשראה שלך?

זו שאלה מורכבת, כי לכל ניגון יש תשובה אחרת. יש פסוקים שאני מלחין כמו ה'סנה בוער' ו'צא מן התיבה', אלה ניגונים שמנסים להיות קצת פירושי, ואני מנסה להכניס את עצמי לאיזשהו מצב של השראה כדי לשמוע מה המוזיקה של הפסוק, איך אפשר לבטא אותו במנגינה. 'צא מן התיבה' הולחן באוטובוס לצפת. הייתה לי התעוררות פנימית, "לך לבית אביך", משהו חדש. היה בנסיעה הזו משהו סקרני, כמו לצאת מהתיבה. תיבה יכולה להיות כל מיני דברים, תיבה זו מילה כמו שאומר הבעש"ט, ותיבה יכולה גם להיות סגירות. בן אדם יכול להיות סגור בעצמו, נח דאג לעצמו ולא יצא מהתיבה. תצא, תשפיע תעשה משהו עם הרוח שלך. לפעמים שיר נובע מרגש של שמחה, שאתה רוצה להעניק, לגעת באנשים.

אני חושב שלמלחין יש כל מיני צדדים. יש צד חיפוני, שאני רוצה שזה יהיה להיט כדי

שיביא את הגאולה, ויש פן שהולך פנימה שאני סתם רוצה להביע את עצמי. ולא משנה מה יקרה עם זה אחר כך. אומן הוא בן אדם שמחובר לעצמו, וכשהוא רואה משהו שמרגש אותו הוא רוצה לתת לנשמה שלו להביע את זה. אם ההתקשרות הזאת בין הנפש לניגון היא אמיתית, אנשים יתחברו לזה.

"אין שולחן ערוך באיזה אקורדים להשתמש, אבל יש שולחן ערוך מה יהודי צריך לעשות"

האם לדעתך יש דבר כזה מוזיקה יהודית או מוזיקה שאפשר להגדיר

אותה 'קדושה', לעומת מוזיקה 'טמאה'?
ההגדרות האלה נכונות?

ישנה אמירה ש'אין ניגון מקבל טומאה'. זאת אומרת שמוזיקה היא דבר מופשט, ואי אפשר להגיד על צלילים בסגנון מסוים שהם טמאים, כי אין לזה משמעות.

אבל מצד שני, אני חושב שבאמת יש כזה דבר מוזיקה יהודית, והכוונה היא מה המטרה של המוזיקה. מוזיקה היא מנוף, היא לוקחת את הנשמה למקום מסוים. אם המוזיקה מביאה

אותך אל מה שהיהדות רוצה מהנשמה שלך, היא יהודית. אם היא מביאה אותך לשמחה של קדושה – יש גם שמחה לא של קדושה – או לדבקות, זה מצוין.

אומרים שהניגון הוא קולמוס הנפש, אדם מערה את הנשמה שלו אל תוך המוזיקה שלו, לכן, אם המוזיקה נולדה ממקום לא טוב, בסופו של דבר, יש לזה השפעה. אם אכלתי חזיר ח"ו יש לזה השפעה, עבירה גוררת עבירה. גם מוזיקה שבאה ממקום של גאווה או של כפירה,

תעשה את ההשפעה על הנפש. סגנון זה רק צורה מסוימת, רוק או רגאי או מוזיקה קלאסית. אין שולחן ערוך באיזה אקורדים

יש משהו אחר, משהו מעל. שאר המוזיקה זה ספק, לאן זה ייקח אותך, מה זה יעשה לך.

והסגנון הזה יכול לדבר אל אנשים היום?

כן, מאוד. יש המון חזרה לעולם הניגונים. זה מעניין, דווקא בגלל השפע הזה של היצירה שיש, שכל אחד יכול להקליט היום, אז כל חתונה שנייה שומעים את ה'ארבע בבות' בחופה, גם אצל אנשים שלא קשורים לחב"ד. דווקא בגלל השפע, מתגלה ה'הוד קדומים' שיש לניגונים הקדושים האלה, שאין להם תחליף, כי הם באים ממקום קדוש וטהור.

אמירה לסיום

הדור שלנו צריך הרבה שמחה, והמוזיקה יכולה להעניק אותה. המוזיקה מבינה את הנפש וגם הנפש מבינה את המוזיקה. עכשיו, כשעם ישראל פה בארץ הקדושה, אנחנו צריכים לזכור שבאמת המוזיקה הייתה כלי לנבואה, למלכות, לדברים גבוהים.

ופולקות וכל מיני כאלה. היו אלפים, ומתוכם שלושה ארבעה זכו להיכנס לעולם הנגינה.

היו נביאים "כפליים כיוצאי מצרים", אבל רק 'נבואה שנצרכה לדורות נכתבה'. מי שיש לו

מסר נצחי יישאר. גם היום יש המון דברים נהדרים: אבי פיאמנטה, ואנא בכוח, ואח שלי יהונתן רזאל, ומתתיהו, ועדי רן, וסיני תור, ושוויקי. כל אחד מבטא למישהו אחר ולכלי אחר. איזו מהם נבואה לדורות ואיזו לא? – הזמן יגיד.

מוזיקה זה דבר גדול. יכול להיות ניגון יפה אבל פשוט מדי ויכול להיות מסובך מדי. יש קריטריונים אסתטיים, ויש דברים שאני לא מבין בהם כי רק הנשמה יכולה להגיד מה היא רוצה.

מה המקום של ניגונים חסידיים עתיקים כיום.

בניגון חסידי מקורי יש קדושה, עצם זה ששרו אותו מאות שנים ושצדיקים הכניסו אותו תחת כנפי השכינה, מראה על קדושה מיוחדת, שמבדילה אותו ממהו חדש. בניגונים כאלה

הוא להיות בכל העולמות, שהמוזיקה תביא אותי למקום שאני רוצה.

למדת באקדמיה?

למדתי הרבה שנים מוזיקה קלאסית, וזה גורם למוזיקה שלי להיות מה שהיא. יש דוגמאות אחרות, כמו מתתיהו, או ר' שלמה קרליבך, שהם לא מוזיקאים, אבל המוזיקה נובעת מתוך הנפש שלהם. המוזיקה שלי נובעת יותר מחכמת המוזיקה, מעולם העיבוד. לכן

"להיות יהודי זה מקצוע שלם, זה לעבוד במאתיים אחוז. אומן, לעומת זאת, יודע לבנות את האגו, להשקיע בעצמו"

היא קצת יותר מתוחכמת מהמוזיקה של ר' שלמה. היא לא מגיעה לקרסוליים שלה, כי הדבר הכי גבוה זה הפשטות, להגיע למכנה המשותף של הנפשות בעולם.

מתוך מה שאתה יודע ולמדת, מה מאפיין ניגונים חסידיים מקוריים?

קודם כל צריך להבין שזה לא סגנון, אלא מהות בפני עצמה – מוזיקה שמלווה את עבודת ה' של האדם; היא אחד הכלים לעבוד את הקב"ה, לבנות את הקומה שלו כיהודי. זה מלווה את השבת ואת השמחות שלו. אין פה סגנון מסוים, יש המון ניגונים. רק בחב"ד יש מאות ניגונים. יש ניגונים של שמחה כמו 'הופ קוזאק', ויש לך 'ארבע בבות' וכל מיני דברים כאלה. אי אפשר לתאר את החיים היהודיים בלי הניגונים הללו.

זה משלב כל מיני סגנונות. יש מארשים שנכנסו ויש ניגונים שהיו שרים במסבאות של אוקראינה שנכנסו, יש ניגונים של התלהבות ודבקות ויש של התבוננות, וכל אחד מהם הוא סגנון אחר לגמרי. מה שמייחד אותם זה שכולם הם באיזשהו מקום ביטוי של הנפש המתפללת, הכמהה לבטא את עצמה.

האם לדעתך יש קשר בין הניגונים החסידיים למוזיקה החסידית של היום?

בטח שיש קשר. יש המון אנשים שיוצרים, אך מה מזה יישאר לדורות אי אפשר לדעת. לפני מאתיים שנה היו כל מיני מארשים שהכניסו אדמו"רים לתפילה, היו מאות מארשים

להשתמש, אבל יש שולחן ערוך מה יהודי צריך לעשות.

אני חושב שיש מוזיקה יהודית, אבל השאלה הראשונה היא מהו מוזיקאי יהודי, מה השאיפה של יהודי שמלחין מוזיקה, מאיזה מקום היצירה שלו נולדה. הרבה מהמוזיקה היום נובעת מעצבות. היא גורמת לאדם אם לא דיכאון, לפחות ליהנות מהעצבות הקטנה שנמצאת בו, מהנוגות

שלו. רוב המוזיקה בחברה הישראלית היא עצובה או צינית. אם יש משהו שמח וחיובי זה זר לאוזניים, כי התרבות הזו בנויה על 'קליפת נוגה' מה שנקרא. יש בזה משהו יפה, אבל הוא לא רוצה להעלות אותך יותר מדי. תישאר איפה שאתה, ותבטא את זה יפה. האמת לא נמצאת ביצירות האלה. כמו שיהודי צריך להתגבר בבוקר כארי, גם מוזיקה יכולה וצריכה להיות מנוף לעבודת ה', להוציא מהבוקר ולהביא את האדם לשמחה, לאהבת ה', לאהבת הבריות או לאהבת התורה. מוזיקה יהודית זה מבחן התוצאה שלה.

איך אתה מקשר בין עבודת ה' האישית לבין נגינה?

קודם כל זה קשה. כי עבודת ה' היא עבודה בפני עצמה. להיות יהודי זה מקצוע שלם, זה לעבוד במאתיים אחוז. אני לומד תורה בבקרים עד הצהריים, זה סוחט את הכוחות, גמרא והלכה. אומן, לעומת זאת, יודע לבנות את האגו, להשקיע בעצמו. זה לא תמיד פשוט. לדוגמא – ילדים, יש מצב לאומן להתחתן בכלל? אני שמח על זה ולא מתלונן, כי באמת אני יודע שאיזה מין מוזיקאי הייתי אם לא היו לי ילדים? הייתי עובד את עצמי... אני לא מעוניין בדבר כזה. אנשים אומרים לי: זה לא קשה לך שאתה יושב ולומד? יכולת להוציא דיסקים... אני לא מעוניין במוזיקה כזו. אני מעוניין במוזיקה שתיצור את זה שהנשמה שלי לומדת תורה, במוזיקה שמביאה קדושה. בתור יהודים זה מה שמייחד אותנו, האתגר

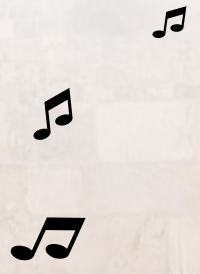
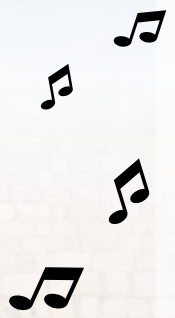
הניגון החסידי

בזמן שבית המקדש היה קיים היו הניגונים דבר נעלה ביותר. ישנה אגדה המספרת שכאשר יהודי היה מגיע לבית המקדש ומביא קרבן, היו הלויים מנגנים עבורו ניגון מיוחד. לפעמים היו מנגנים ניגון של געגועים. הניגון היה חודר לליבו ומעורר אותו לתשובה, וכך הוא היה מתחרט ומתוודה על מעשיו הרעים. ולפעמים, היו הלויים מנגנים ניגון של שמחה, ניגון שמעודד את הנפש ונותן בה תקווה לשינוי וצמיחה. וכך, לאחר שכיפר על חטאו, היה היהודי שב לביתו ומשנה את דרכיו – בזכות נגינת הלויים.

מפני חטאינו גלינו מארצנו, ונתרחקנו מאותם ניגונים מופלאים. בני ישראל יצאו לגלות, ואמרו בלב כואב: "איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר?". וכך, אבדו ניגוני המקדש, ואיתם אבד קסמו של הניגון היהודי. במשך דורות רבים נדחק הניגון לקרן זוית, ויהודים רבים ראו בו דבר לא משמעותי. אמנם, פיוטים ושירי קודש נוגנו תמיד בתפילות ובאירועי שמחה, אבל ערכו של הניגון כחלק מעבודת ה' נשכח.

הגלות של הניגון נמשכה, עד שהגיעו הבעל שם טוב ותלמידיו הקדושים. צדיקים אלו גאלו את הניגון והפכו אותו שוב לכלי שבאמצעותו מתקרבים לה'. הבעל שם טוב הצביע על הכוח העצום שחבוי בניגון לעורר את הנפש, להעמיק את המחשבה הפנימית ולשמח את הלב. משום כך, היו יושבים לפעמים חסידים יחד ומנגנים ניגונים, גם בלי לעסוק באותו זמן בדברי תורה או מוסר. הניגונים הללו פתחו את הלב לתפילה, והחדירו לנפש מידות טובות וישרות, מבלי לומר מילה.

מאז שקמה תנועת החסידות, חיברו וניגנו החסידים אלפי ניגונים. היו גם פעמים בהם שמעו החסידים ניגון יפה בין הגויים ו'גירר' אותו והכניסו בו קדושה של ניגון חסידי, המעורר לעבודת ה'. ישנם ניגונים בסגנונות שונים, מניגוני שמחה קצביים ועד לניגוני התבוננות איטיים ומורכבים. לכל מצב נפש יש ניגון משלו, אך בכלם בולטים העוצמה והרגש הפנימיים.

ומדים חסידות

שיחה מהרבי הרי"ץ בעניין נגינה עם פירוש מאת אהרונר ברנשטיין

"קול מעורר הכוונה"

של"ה פב, ב. שר"ע אר"ח סא, ד

לכאורה משפט זה אינו מובן, כוונה במשמעותה המקורית איננה רגש כי היא היא השגה שכלית ואילו קול, שעניינו התעוררות רגשית, הוא היפך השכל. שכן, שכל הוא מנוחה והתיישבות הגיון קר וסדר, ואילו קול, התעוררות, הוא ההיפך מכך התעוררות נובעת מחום ובעירה פנימית (כי עניין הקול שייך למידות שבלב). כוונה נובעת מיישוב הדעת ומחשיבה שכלית. לעומת זאת, קול מבטא חוויה ותסיסה רגשית. מכיוון שכך, לא מובן איך קול, המבטא רגש, יכול להוסיף לשכל.

אך העניין הוא, פירושה של כוונה הוא חלון, מלשון "וכוין פתיחין ליה" (דניאל ו, יא) (תרגום: וחלונות פתוחים לו), לפתוח חלון בראש ובלב. כוונה, במשמעותה הפנימית, איננה רק כיוון חשיבה או צורת התייחסות, אלא התאמה בין הנפש השונים. הדבר דומה לכיוון מנוע, או כיוון של כלי נגינה, המתייחס אל ההתאמה בין חלקי המכשיר, ולא אל חלק אחד ממנו. שכן, רואים אנו, שישנם כאלה המבינים עניין אלוקי, אבל אין זה יורד לחדרי הלב, כאשר תוכנה שכלית לא יוצרת תגובה רגשית מתאימה וישנם כאלה שיש להם הרגש הלב, אבל לפועל אין זה שייך, זה נשאר רק בלב וכו', או כאשר רגש אינו מתבטא במעשים, הדבר מורה על נתק בין חלקי האישיות.

הנה לשם כך הוא העניין של קול מעורר הכוונה, שעל ידי קול הנגינה פותחים חלון במוח, כדי שישגו ללב, ופותחים חלון בלב כדי שיהיה פליג לכל שייפין (תרגום: כדי שיהיה מחלק לכל האיברים). ניגון נע בין השכל לרגש; אין לו מילים, והוא יותר חוויית משכל, אבל הוא גם מכון ושולט על רגשות, בדומה לשכל. מעבר לכך, הניגון מגשר בין הרגש למעשה – הוא נותן לרגש מופשט צלילים וקצב, ובכך מכון אותו אל עולם העשייה. כך, ש"קול מעורר הכוונה" משמעותו: הניגון 'פותח חלונות' בין צדדים שונים באישיות, שכל-רגש-מעשה, ומצליח לאחד אותם לכיוון (כוונה) משותף.

חסידים בזמנים שעברו, כשעסקו באיזה עניין, הנה על ידי ניגון היו מביאים את העניין לידי פועל. לא מספיק להבין וגם לא מספיק להרגיש, צריך שהאישיות על כל רכביה תירתם לכיוון אחד. הניגון מחבר את המחשבה עם הרגש ועם כלי המעשה. רגילים אנו להתייחס אל הניגון (וגם אל כוונה) כפנייה כלפי מעלה בלבד, החידוש כאן הוא כי הניגון פונה גם כלפי מטה, ומצליח "לשחרר" דברים נעלים ולהביאם לידי מימוש מעשי.

(י"ב תמוז תרצ"ב)

איגון "צמאה לך נפשי

כמה לך בשרי
בארץ ציה ועייף בלי מים.
כן בקדש חזיתך
לראות עוזך וכבודך"
(תהלים סג, ב-ג)

כאשר לימד הרבי מליובאוויטש בשנת תשי"ד ניגון זה, אמר כך: על אף שאדם נמצא במצב רוחני ירוד ובארץ ציה, בלי מי התורה, יכול הוא לבקש ולהיות צמא לקדושה הכי נעלית - "כן בקדש חזיתך". מפני שהצימאון מגלה באדם כוחות גדולים שדוחפים ומרימים אותו הרבה מעבר למקום בו הוא עומד.

הרב הקדוש רבי משה לייב מסאסוב היה ידוע בהפלגתו במצוות הצדקה. פעם אחת, מצא הרבי חתן וכלה יתומים ועניים, שלא היה מי שידאג לצרכיהם הבסיסיים. הרבי לקח על עצמו בשמחה את כל הוצאות החתונה, ובעת הכנסת כלה לחופה שימש כאב לחתן וכאם לכלה. התזמורת ניגנה במהירות ניגון נפלא ומלא חדווה, ובשעת ריקוד אמר הרבי, ספק לעצמו ספק אל הסובבים אותו: "מי ייתן, שכשיגיע יום פקודתי, יוליכוני בניגון הזה לבית מועד לכל חי..."

עברו הרבה שנים, והדבר נשכח לגמרי. ביום ד' שבט תקס"ז, נסעו נגני התזמורת בעגלתם, בדרכם לחתונה בעיר ברודי. לפתע, התחילו הסוסים לרוץ בפראות, ואף אחד לא יכול היה להשתלט עליהם. העגלה עברה בשבילים שבשדות, בהרים ובגאות, ולא נעצרה עד שהגיעה סמוך לבית קברות אחד.

אלפי אנשים גדשו את בית הקברות; ניכר היה כי הלוויה שהתקיימה באותה שעה, איננה של אדם רגיל. כששאלו הנגנים לזהות הנפטר, השיבו להם כי הרב הקדוש רבי משה לייב נפטר היום, וכעת מלווים אותו בדרכו האחרונה.

מייד נזכרו הנגנים באותו ניגון שמח, ואף בבקשתו של הרבי בעת החתונה. אך ניגון שמח בתוך לווייה? הייתכן?!

הושיבו בית דין ופסקו כי מאחר ומפיו הקדוש יצאה הבקשה, ומאחר ומרוץ הסוסים מחוץ לגדר הטבע מראה כי גם בית דין של מעלה מסכים לכך, מותר לנגן ואף לשמוח. כדאי הוא הניגון הנפלא שילוה צדיק נפלא, ויתרומם עמו אל גן עדן העליון. ניגנו המנגנים, וליוו החסידים את רבם, כשדמעה ושמחה משמשות בערבוביא.

(עפ"י סיפורי חסידים, הרב זווין)

**לפתע, התחילו
הסוסים לרוץ
בפראות, ואף
אחד לא יכול היה
להשתלט עליהם**

ניגון מסי' 1

ניגון ד' בבות ניגון ארבע בבות הוא הניגון היסודי, החשוב והמקודש ביותר בניגוני חב"ד. חיבר אותו האדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן מליאדי, מייסד חסידות חב"ד. כל תנועה ותנועה בניגון זה מכוונת לעניין רוחני עליון. ארבעת חלקי הניגון, שעל שמם נקרא הוא "ארבע בבות" = ארבעה שערים, מכוונים לארבעת העולמות העליונים המבוארים בתורת הקבלה: אצילות, בריאה, יצירה, עשייה. בשל קדושתו המיוחדת, נהגו החסידים לנגנו רק בזמנים מיוחדים: בימים טובים, י"ט כסליו, שמחת חתונה וכדומה.

**ארבעה
סיפורים**
אהרוני ברנשטיין

הרופאים לא ידעו לטכס עצה. מצבו הרפואי של החולה, האדמו"ר ממוז'יץ' זצ"ל, חייב ניתוח מייד, אך מסוכן היה להרדים אותו לשם כך. לבו של הרבי, שנשא צרות ומצוקות של עמך בית ישראל, נחלש, ומי יודע איך ישפיע עליו חומר ההרדמה.

הרופאים דנו שוב ושוב, אך פתרון לא נראה באופק. הם החליטו לגשת עם הנתונים אל החולה-הרבי בעצמו, ולשאלו האם ירצה להסתכן בקיום הניתוח, או להסתכן באי-קיומו.

כאשר שמע הרבי את שאלתם, ענה להם: "ישנה גם אפשרות שלישית: לקיים את הניתוח, אך ללא חומר ההרדמה המסכן אותי". הרבי ידע כי הרופאים לא מעלים על דעתם לבצע כך סתם את הניתוח, ועל כן מיהר להסביר: "אשורר לי ניגון, וכשאכנס לעומק הניגון לא אחוש ולא ארגיש כלל בגופי, ותוכלו לעשות בו כטוב בעיניכם".

זאת יש לדעת, כי לרבי ממוז'יץ' היה כוח רב בנגינה. עבודת ה' שלו הייתה רצופה בניגונים מלאי עומק ודביקות. ובכן, לניגון רוחני יש כוח להשיכח צרות הגוף, לא פחות מאשר חומר הרדמה גשמי.

הרופאים, שידעו את קדושתו ופרישותו של הרבי, הסכימו לנסות, על אף שלקחו בחשבון כי הרבי יתפתל מכאבים והניתוח, בסופו של דבר, לא יתבצע.

הרופאים והרבי, כל אחד התכוון לניתוח בדרכו שלו... לפתע, כמו מעולם אחר, נשמע קולו של הרבי פוצח בניגון. כשראו חסידיו כי הרבי מתלהט ומתעצם במתיקות עומק הניגון, רמזו החסידים לרופאים כי הגיעה השעה.

לתדהמת הרופאים לא היה גבול. הם חתכו בבשר החי ועשו מה שעשו, כאשר לאורך ניתוח ארוך ומסובך שוכב לו החולה ער, שפתיו משוררות ופניו מאירות מתענוג פנימי.

הכל עבר כשורה, החולה הבריא, הרופאים קיבלו שיעור בכוחה של נשמה, ולחסידים הייתה אורה ושמחה.

(עפ"י "היכל הנגינה")

**לתדהמת הרופאים לא
היה גבול. הם חתכו
בבשר החי ועשו מה
שעשו, כאשר שוכב
לו החולה ער, שפתיו
משוררות ופניו מאירות
מתענוג פנימי**

העולם אומרים שהיכל הנגינה קרוב להיכל התשובה. אך אני אומר שהוא היכל התשובה בעצמו (רבי ישראל ממוז'יץ')

הרוחות בעיר שקלוב סערו. תלמידי חכמים רבים שמעו על רבי שניאור זלמן מלאדי, מנהיגים של החסידים באזור, וידעו כי גאונותו פלאית היא. כששמעו כי הרבי הגיע לבקר בעירם, הציעו לפניו גאוני העיר את קושיותיהם וספיקותיהם בש"ס ופוסקים, אך הפלא ופלא – הרבי לא משיב לאף אחד על אף קושיה וטענה, קטנה כגדולה.

הדבר עורר תסיסה מיוחדת. העיר שקלוב ידועה הייתה כמתנגדת לדרך החסידות, וכל התנהגותו של הרבי האורח נבחנה בשבע עיניים, חשדניות כמובן.

הרבי לא עונה, ומכיוון שכך, הציעו כי בבית המדרש המרכזי יתכנסו כל גאוני העיר וחכמיה, ושם ידרוש הרבי, ויתרץ את כל השאלות שהוצבו בפניו. הרבי קיבל את ההזמנה, והבטיח לבוא.

בית המדרש היה מלא וגדוש. בשעה היעודה, נכנס הרבי, עלה על הבימה, ואמר: "רצונכם כי אגיד בפניכם דברי תורה כדי לתרץ את קושיותיכם? אעשה זאת על ידי ניגון". מבלי להתייחס אל מבטיהם התמהים של תלמידי החכמים, עצם הרבי את עיניו והתחיל לשיר בדביקות עצומה. הס הושלך בבית המדרש הגדול.

הנוכחים היו מכוונסים בתוך עצמם, איש איש והרהורי. הם שכחו היכן הם נמצאים וחשו כי הרבי מרים אותם לעולם אחר, נעלה ונשגב. אט אט, ללא שידברו על כך, תשובות ופתרונות צצו במחשבותיהם, כאילו משום מקום. הניגון הנעלה הבהיר את המחשבה כל כך, עד שלא היה מקום לשאלה או ספק, הקושיות פשוט נעלמו. מעיין של מחשבות פנימיות בקע מתוך ניגונו של הרבי.

כשסיים הרבי, פקח את עיניו, ופקחו גם הם את עיניהם. לא היה צורך במילה אחת נוספת, קושיות לא נותרו – נותר רק טעמו של הניגון. שנים לאחר מכן, כשסיפרו החסידים את המעשה, נתנו לניגון את השם "ניגון מתן תורה".

(עפ"י אדמו"ר הרי"צ, ספר השיחות)

הדבר עורר תסיסה מיוחדת. העיר שקלוב ידועה הייתה כמתנגדת לדרך החסידות, וכל התנהגותו של הרבי האורח נבחנה בשבע עיניים, חשדניות כמובן

תפילת נעילה הסתיימה, ואף ערבית שאחריה. כל הקהל, עטופים בלבן ודומים למלאכים, יצאו לקדש את הלבנה. לאחר מכן, נפרדו זה מזה בלבביות, מתוך ברכות לזכות, יחד עם כל בית ישראל, בשנה מאושרת וטובה. מיהרו האנשים לביתם להבדיל, ולטעום מעט, להזין את הגוף הלא מעבודת היום. עד שעה מאוחרת נשמעו בעיירה קולות הפטישים, יהודים בונים סוכות, אשרי העם שככה לו...

רק יהודי אחד, שכח לצאת מבית הכנסת. עומד לו ליד העמוד, עיניו עצומות, ובפיו מתנגן לו שיר הכבוד, מתנגן ולא מרפה. "אההה, אנ-עים ז-מי-רות, ושי-רים א-ארוג, כי א-ל-ך נפשי תערוג..." לבו סוער, הן חולף הולך לו היום הקדוש, ומתי שוב יזכה לראות פני קונו בטהרה. כמה הוא לזכות, ולו לרגע קט, להמשיך את קדושת היום הקדוש. נפשו צמאה, נשמתו משתוקקת, לבו כמעט ונשרף מגעגועים...

מנהג ישראל קדושים להתפלל כותיקין, בבוקר שאחרי יום כיפור. לפנות בוקר משכימים יהודים, לאחר שאכלו ושתו וישנו כל צרכם, לובשים הם מלבושים של חול והולכים מאוששים אל בית הכנסת שמחים וטובי לב.

אך דורכים הם על מפתן בית הכנסת ומיד קופאים על עומדם: מלאך בבית הכנסת! מלאך של נגינה!

עטוף לבנים, קיטל וטלית, מחזור של יום הכיפורים בידיו, מרקד ליד העמוד בעיניים עצומות "כי א-לי-ך נפ-שי ת-ע-רוג..." מזמן שכח הוא את גופו, שכח את העמוד, את העיירה, את האדמה. נשמתו פרשה כנפיים אל מרחבים אחרים, נעלמים, שרוי הוא בעולם אחר, טמיר ונשגב. לא אוכל, לא שתייה, לא שינה ולא שעה, כי דבר לא חסר ליהודי בשעה ששרוי בהיכל הנגינה.

(עפ"י שיחת הרבי מליובאוויטש)

ניגון הבינוני

ניגון זה היה חביב מאוד על רבי יוסף יצחק מליובאוויטש. הוא אף אמר פעם שקשה להיות "בינוני", אך לנגן את הבינוני לא צריך להיות קשה. ה"בינוני" הוא עובד ה' בדרגה גבוהה, כפי שמבואר בספר ה'תניא'. הבינוני נאבק באופן עקבי עם הרע שבנפשו ומצליח לגבור עליו. בניגון זה ניתן לשמוע את התמסרותו של הבינוני לעבודת הבורא, ואת המאבק הפנימי המתמיד שבו הוא נתון.

ניגון מס' 9

לעילוי נשמת שמונת הבחורים הקדושים שנרצחו על קידוש ה' בישיבת מרכז הרב בליל ראש חודש אדר ב' ה'תשס"ח

כשמגיעים ימי אדר, מגיעה עימם שמחה גדולה. לשמחה יש שני צדדים, כלפי חוץ וכלפי פנים. השירים, הצחוק, הבדיחות והתחפזות הם ביטוי חיצוני לרגש עמוק של תקווה ושל אופטימיות, ועמוק מכל – של שמחה בה' אלוקינו, אבינו מלכנו אהובנו.

זיכרם של הקדושים שנרצחו לפני שנה בספריית ישיבת מרכז הרב בירושלים, יכול להצטרף ולהתאחד עם שמחת אדר; לא עם החיצוניות של אדר – כי אין ניגוד גדול משכול ואובדן לצחוק ו'לפלפל' – אלא אל הפנימיות שלו.

ממרחק של שנה, אנחנו יכולים להתבונן בשמחה התוססת, בקדושה ובעבודת השם שהקדושים הי"ד ביטאו בחייהם, ולהתעצם מכוחם בחיות הפנימית שלנו – בשמחת יהדותנו.

רק עומק הלב יודע לתרגם את דמעות הכאב אל דחיפה פנימית קדימה, לעבודת השם ביתר שאת ויתר עוז. חודש אדר, נושא ההפכים, מראה לנו כי לא הפכים יש פה, אלא תנועה פנימית אחת – אל על.

עץ עמי

יונדב הירשפלד הי"ד

שאלתי פעם את עמי:
'אמור נא לי, עמי,
מהו סוד עצך?'

אם עץ ארז הוא, תמיר וחדק,
ראיתי ארזים גבוהים וחסונים,
גדועים וחתוכים, הפכו לרהיטים.

ואם שיח רותם הוא, עד ועקטן,
ראיתי רתמים, גבורים ורחבים,
נשרפים בתנור, עשאו לגחלים.

או שמא כקנה הוא, נוח וביישן,
ראיתי כבר קני סוף, כנועים וענווים,
נתונים הם למרמס, לצאן נאכלים.

שח לי עמי, ושח הוא לי בלאט,
אין סודו של עץ עמי נראה על פני האדמה.

שכן באוויר העולם מתמודד הוא
עם רוחות העולם, ברקים ושיטפונות,
דלקות משתוללות, וידיהם של האומות,
על כן מבחוץ נראה הוא ככל העצים,
אך סודו של עצי טמון בשורשיו.

אין שורשי עמי, ככל השורשים
יונקים הם ממעיין מיוחד, מעיין של נצח.

ואשרי העלים, הענפים והפירות,
שמלמדים פיהם להרגיש,
בטעם ההוא המיוחד.